

Lausunto

17.07.2024

Asia: VN/31917/2023

Lausuntopyyntö rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamista koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta

1. Yleinen kanta lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumiseen

Mikä on yleinen kantanne siihen, että lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovuttaisiin pääsääntöisesti?

Erittäin myönteinen

Voitte perustella kantanne edelliseen kysymykseen.

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry kannattaa hallituksen esitystä lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumisesta. NYTKIS kiittää mahdollisuudesta kommentoida tätä tärkeää, erityisesti naisten ja tyttöjen ihmisoikeuksia edistävää esitysluonnosta.

Nyt käsittelyssä oleva lakimuutos veisi lähisuhdeväkivallan käsittelyä uhri- ja selviytyjälähtöisempään suuntaan. Kuten esitysluonnoksessa korostetaan, lähisuhdeväkivalta on vahvasti sukupuolittunut väkivallan muoto, jonka osapuolet ovat keskenään hyvin eriarvoisessa asemassa.

Lähisuhdeväkivallan uhreina on valtaosassa tapauksissa nainen ja tekijänä mies, ja valtaosa sovittelavasta lähisuhdeväkivallasta on parisuhdeväkivaltaa. Sovittelutilanteessa väkivallan uhri ja tekijä asetetaan kuitenkin näennäisesti yhdenvertaiseen asemaan neuvottelemaan keskenään, vaikka todellisuudessa uhrilla on erittäin suurella todennäköisyydellä merkittävästi tekijää vähemmän valtaa ja mahdollisuuksia ilmaista itseään vapaasti ja turvallisesti. Erityisen suuria haasteita ja riskejä tilanteeseen liittyy, mikäli lähisuhdeväkivallan uhri on muutoinkin haavoittuvaisessa asemassa, tai esimerkiksi tavalla tai toisella riippuvainen väkivallan tekijästä.

Sovittelun perusajatuksena on ratkaista rikos osapuolten välillä keskustellen. Usein sovitteluprosessin lopputuloksena on tekijän anteeksipyyntö ja sen myöntäminen, että on toiminut väärin. On ehdottoman toivottavaa, että väkivallan tekijä pyytää anteeksi, ymmärtää toimineensa väärin, hakeutuu avun piiriin ja muuttaa tapaansa toimia niin, ettei enää aiheuta vaaraa läheisilleen. Tekijän hakeutuminen avun piiriin ja oman toimintansa käsittely ja muuttaminen ei kuitenkaan vaadi toteutuakseen sovitteluprosessia tai uhrin osallistumista. Vastuu väkivallasta ja sen lopettamisesta on aina sen tekijällä, eikä koskaan sen uhrilla. Mikäli uhri ja tekijä haluavat käsitellä tapahtunutta

yhdessä, esimerkiksi mielenterveyden ja ihmissuhteiden asiantuntijan toteuttama pariterapia on tilanteeseen huomattavasti sovittelua sopivampi vaihtoehto.

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi kansainväliset ihmisoikeussopimukset, joihin myös Suomi on vahvasti sitoutunut, korostavat sovittelun olevan lähtökohtaisesti epäsoviva tapa käsitellä lähisuhdeväkivaltaa. YK:n naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus (CEDAW) ja Istanbulin sopimus edellyttävät valtioilta tehokkaita toimia naisiin kohdistuvan väkivallan estämiseksi, tutkinnan varmistamiseksi ja uhrien suojelun takaamiseksi. Esitysluonnos vastaisi kattavasti näiden ihmisoikeussopimusten suosituksiin ja veisi Suomea oikeaan suuntaan naisten ja tyttöjen oikeuksien puolustajana ja edistäjänä.

Lähisuhdeväkivallassa on kyse rikoksesta, ei yksityisasiasta. Sellaisena sitä pitäisi käsitellä myös Suomen oikeusjärjestelmässä. Luopuminen lähisuhdeväkivallan sovittelusta lähettää vahvan yhteiskunnallisen viestin siitä, että naisiin ja tyttöihin kohdistuvaa väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa ja että sen uhreilla on oikeus oikeudenmukaiseen kohteluun ja suojeluun.

2. Vaikutukset

Voitte kertoa kantanne esityksen vaikutusten arvioinnista. Onko esityksellä joitain sellaisia vaikutuksia, joita esitysluonnoksessa ei vielä ole kuvattu?

Positiivisena yhteiskunnallisena vaikutuksena NYTKIS näkee sen, että lähisuhdeväkivaltaa käsitellään jatkossa oikeusjärjestelmässämme rikoksena yksityisasian sijaan. Toivottava vaikutus lain muuttamisella on tietenkin myös se, että lähisuhdeväkivaltaan syyllistyneet joutuvat nykyistä johdonmukaisemmin rikosoikeudelliseen vastuuseen teoistaan.

Lähisuhdeväkivalta on ilmiönä erityisen sukupuolittunut. Onkin erittäin hienoa, että sovittelulain muuttamisen sukupuolivaikutukset arvioitu esitysluonnoksessa kattavasti.

Positiivista esitysluonnoksessa on myös sen tiedostaminen, että lähisuhdeväkivalta on ilmiönä hyvin moninainen ja kohdistuu erilaisissa asemissa oleviin ihmisiin eri tavoin (esim. vammaiset naiset, kunniaan liittyvä väkivalta). Vaikka moniperustaisen syrjinnän ja lähisuhdeväkivallan suhdetta tarkastellaankin esitysluonnoksessa kiitettävästi, NYTKIS katsoo, että laajempi intersektionaalinen lähestymistapa aiheeseen voisi olla hyödyllinen, jotta sen vaikutukset eri väestöryhmille kyetään selvittämään mahdollisimman kattavasti.

3. Lakiehdotuksen 3 a § (henkilösuhteet)

Voitte kommentoida henkilösuhteita, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltö koskisi.

Naisjärjestöt yhteistyössä katsoo, että esitysluonnoksessa lähisuhdeväkivallan kattamat henkilösuhteet on käsitelty kattavasti. Kuten esitysluonnoksessakin tuodaan ilmi, valtaosa soviteltavasta lähisuhdeväkivallasta on parisuhteessa tapahtuvaa, miesten naisiin kohdistamaa väkivaltaa. Esitysluonnos käsittelee ansiokkaasti myös muita lähisuhdeväkivallan eri skenaarioita, mm. miespuolisten perheen/suvun jäsenten naispuolisiin sukulaisiin kohdistaman kunniaan liittyvään väkivallan, sekä vammaisten henkilöiden hoitosuhteessa kokeman väkivallan. Yhteistä kaikille lähisuhdeväkivallan muodoille onkin se, että sen tekijä on korostuneesti valta-asemassa uhuriin nähden, mikä on myös yksi tärkeimmistä syistä lopettaa lähisuhdeväkivallan sovittelu.

4. Lakiehdotuksen 3 a § (rikokset)

Voitte kommentoida rikoksia, joita lähisuhdeväkivallan sovittelun kielto koskisi.

Kuten esitysluonnoksessa tuodaan esille, lähisuhdeväkivallan ilmenemismuodot ovat hyvin moninaiset, ja se on harvoin pelkästään yleisen syytteen alaisista väkivallanteoista koostuvaa väkivaltaa. Usein lähisuhdeväkivalta koostuu monista erilaisista väkivallan muodoista, joista osa on yleisen syytteen alaisia ja osa asianomistajarikoksia.

Asianomistajarikosten sovittelun salliminen lakimuutoksen voimaantulon jälkeen aiheuttaakin perustellun huolen siitä, että asianomistajarikosten sovittelun salliminen jatkossakin tarkoittaisi sitä, että sovitteluun ohjautuisi edelleen lähisuhdeväkivaltarikoksia.

Peräänkuulutamme Suomen oikeusjärjestelmältä kokonaisvaltaista lähestymistapaa lähisuhdeväkivaltaa kohtaan. Lähisuhdeväkivalta ei ole ainoastaan fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa, vaan siihen sisältyy usein myös mm. pakottavaa kontrollia, henkistä ja taloudellista väkivaltaa sekä digitaalista väkivaltaa. Olisikin syytä harkita tiettyjen asianomistajarikosten rajaamista sovittelun ulkopuolelle, etenkin jos kyseisessä lähisuhteessa esiintyy myös yleisen syytteen alaista väkivaltaa.

5. Lakiehdotuksen 3 a § (muuta)

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksen 3 a §:stä?

-

6. Muuta

Onko teillä muuta kommentoitavaa esitysluonnoksesta?

Esitysluonnoksessa esitetään useampaan otteeseen huoli lähisuhdeväkivallan osapuolten palveluohjauksen heikkenemisestä sovittelusta luovuttaessa. Niin ikään esitysluonnoksessa arvioidaan poliisien työmäärän kasvavan, kun heidän roolinsa palveluohjaajana korostuu. Muutos sisältää kuitenkin myös mahdollisuuksia valtakunnallisen palveluohjauksen kehittämisen ja yhdenmukaistamisen. Lakimuutos mahdollistaa palveluohjauksen koordinoimisen niin, että laadukasta palveluohjausta on saatavilla yhdenvertaisesti kaikkialla Suomessa, paikkakunnasta riippumatta.

Vastuun palveluohjauksesta on oltava julkisella sektorilla ja hyvinvointialueilla, ja tähän on varmistettava riittävät resurssit. Palveluiden pariin ohjaaminen on tärkeää niin väkivallan uhreille kuin sen tekijöillekin, ja ohjeistus palveluiden pariin saattamisesta onkin syytä päivittää myös väkivaltaan syyllistyneiden osalta. Myös rikokseen syyllistynyt ansaitsee saada tarvitsemaansa tukea, eikä rikosoikeudelliseen vastuuseen joutuminen saa tarkoittaa tuen ulkopuolelle jäämistä. Tuen saaminen ei kuitenkaan vaadi sovitteluprosessia toteutuakseen.

Tukipalveluiden suhteen kansalaisyhteiskunnalla ja erityisesti väkivaltatyötä tekeville järjestöillä on tärkeä rooli. Olisikin kenties syytä harkita osan sovitteluun aiemmin ohjatuista varoista ohjaamista tukipalveluita tuottavien järjestöjen toiminnan vahvistamiseen. Tärkeää on panostaa ylipäättään väkivallan vastaiseen ja ennaltaehkäisevään työhön, jota mm. monet tasa-arvoa edistävät kansalaisjärjestöt tekevät.

Edellä mainittujen asioiden huomioiminen on tärkeää myös parhaillaan valmisteilla olevassa uhripoliittisessa toimenpideohjelmassa, jonka tavoitteena on turvata rikoksen uhrien asemaa rikosoikeudellisissa menettelyissä. Toimenpideohjelmassa tulee varmistaa lähisuhdeväkivallan uhriksi joutuneiden henkilöiden erityistarpeisiin vastaaminen sekä heille suunnatut tukipalvelut. Uhripoliittinen toimintaohjelma voikin toimia erinomaisena työkaluna esitysluonnoksessa esitettyihin haasteisiin vastaamisessa, mm. lähisuhdeväkivallan osapuolten palveluohjauksen sekä väkivallan uhrien tukipalveluiden rahoittamisen suhteen.

Hallituksella on nyt lakimuutoksen myötä tuhannen taalan paikka vahvistaa lähisuhdeväkivallan osapuolten auttamisjärjestelmää vahvistamalla esimerkiksi hyvinvointialueiden ja Seri-tukikeskusten toimintaedellytyksiä. Näin varmistetaan, että lähisuhdeväkivallan osapuolet saavat sitä apua ja tukea, mitä he kipeästi tarvitsevat.

Haapea Katariina
Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry